

Jaarverslag NEM- Zoogdieren 2014

2014.34

Rapport van het Bureau van de Zoogdierverseniging
In opdracht van Alterra-WOT

Jaarverslag NEM-Zoogdieren 2014

Rapport nr.:	2014.34
Datum uitgave:	16 september2014
Auteurs:	Dijkstra, V., M. La Haye, M. Schillemans & H. Hollander, 2014.
Foto voorpagina:	Sim Broekhuizen
Productie:	Steunstichting VZZ, in rapport vermeld als Bureau van de Zoogdiervereniging Bezoekadres: Toernooiveld 1 6525 ED Nijmegen Postadres: Postbus 6531 6503 GA Nijmegen Tel.: 024 7410500 secretariaat@zoogdiervereniging.nl www.zoogdiervereniging.nl
Gegevens opdrachtgever:	Alterra-WOT Postbus 47 6700 AP Wageningen
Contactpersoon opdrachtgever	Ruud Bink

Oplage

Dit rapport kan geciteerd worden als:

Dijkstra, V., M. La Haye, M. Schillemans & H. Hollander, 2014. Jaarverslag NEM-Zoogdieren 2015. Rapport 2014.34. Bureau van de Zoogdiervereniging, Nijmegen.

De Stichting VZZ, onderdeel van de Zoogdiervereniging, is niet aansprakelijk voor gevolgschade, alsmede voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens verkregen van de Zoogdiervereniging; opdrachtgever vrijwaart de Stichting VZZ voor aanspraken van derden in verband met deze toepassing. Niets uit dit rapport mag worden vervaelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden d.m.v. druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever hierboven aangegeven en de Zoogdiervereniging, noch mag het zonder een dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd.

INHOUDSOPGAVE

1	INLEIDING	2
2	WINTERTELLINGEN VLEERMUIZEN	3
2.1	Aantal objecten en tellers	3
2.2	Publiciteit	4
2.3	Aandachtspunten uit Kwaliteitsrapportage 2013	4
2.4	Aandachtspunten uit notulen BC 2013	5
2.5	Aandachtspunten uit werkvloeroverleg	5
2.6	Overig	6
2.7	Knelpunten	6
3	ZOLDERTELLINGEN VLEERMUIZEN	7
3.1	Aantal objecten en tellers	7
3.2	Doelsoort-objecten	8
3.3	Aantal objecten per provincie	11
3.4	Publiciteit	12
3.5	Aandachtspunten	13
4	VLEERMUISTRANSECTTELLINGEN	14
4.1	Van pilot naar lopend meetnet	14
4.2	Aantal transecten en teams	14
4.3	Resultaten	14
4.4	Portal	16
4.5	Publiciteit	17
5	DAGACTIEVE ZOOGDIEREN	19
5.1	Aantal plots en telleiders	19
5.2	Wijze van aanlevering	19
5.3	Publiciteit	20
5.4	Aandachtspunten uit kwaliteitsrapportage 2013	20
5.5	Aandachtspunten uit notulen BC 2013	21
5.6	Aandachtspunten uit werkvloeroverleg	21
5.7	Knelpunten	21
6	HAZELMUIS	22

6.1	Aantal transecten en tellers	22
6.2	Publiciteit.....	22
6.3	Aandachtspunten uit kwaliteitsrapportage 2013.....	23
6.4	Aandachtspunt notulen BC 2013	23
6.5	Knelpunten	23
7	VERSPREIDINGSONDERZOEK BEVER EN OTTER.....	24
7.1	Inleiding	24
7.2	Resultaten.....	24
7.2.1	Contacten met partners	24
7.2.2	Levering gegevens.....	25
7.2.3	Levering gegevens.....	25
7.2.4	Levering gegevens.....	25
7.3	Logistiek	26
7.4	Aanbevelingen	26
8	VERSPREIDINGSONDERZOEK MUIZEN.....	30
8.1	Aantal plots en pluizers.....	30
8.2	Publiciteit.....	30
8.3	Aandachtspunten uit kwaliteitsrapportage 2013.....	31
8.4	Aandachtspunten notulen BC 2013	31
8.5	Knelpunten	31
9	CONTRACTVERPLICHTINGEN	32
9.1	NEM-Zoogdieren 2013-2014 – 2.....	32
9.2	NEM-Zoogdieren 2014-2015 – 1.....	33
9.3	NEM-Vleermuistransecttellingen 2014	34

1 INLEIDING

Het NEM Zoogdieren is onderdeel van het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM), een samenwerkingsverband van het Ministerie van EZ, Alterra-WOT, Rijkswaterstaat, het Planbureau voor de Leefomgeving, het CBS en de provincies. Het NEM heeft tot doel bestaande en nog te ontwikkelen meetnetten af te stemmen op de informatiebehoeften met betrekking tot het rijksbeleid (neergelegd in het Natuurbeleidsplan, Rode lijsten, Nota's Waterhuishouding, Nationale Milieubeleidsplannen etc.) van de diverse ministeries. Deze informatiebehoeften zijn vertaald in meetdoelstellingen. Binnen het NEM Zoogdieren zijn diverse meetnetten opgenomen (figuur 1).

Vleermuizen	Overige zoogdieren
NEM Wintertellingen	NEM Dagactieve zoogdieren
NEM Zoldertellingen	NEM Hazelmuis
NEM Vleermuistransecttellingen	VO Bever otter
	VO Muizen

Figuur 1.1 Meetnetten binnen het NEM Zoogdieren; VO = Verspreidings Onderzoek.

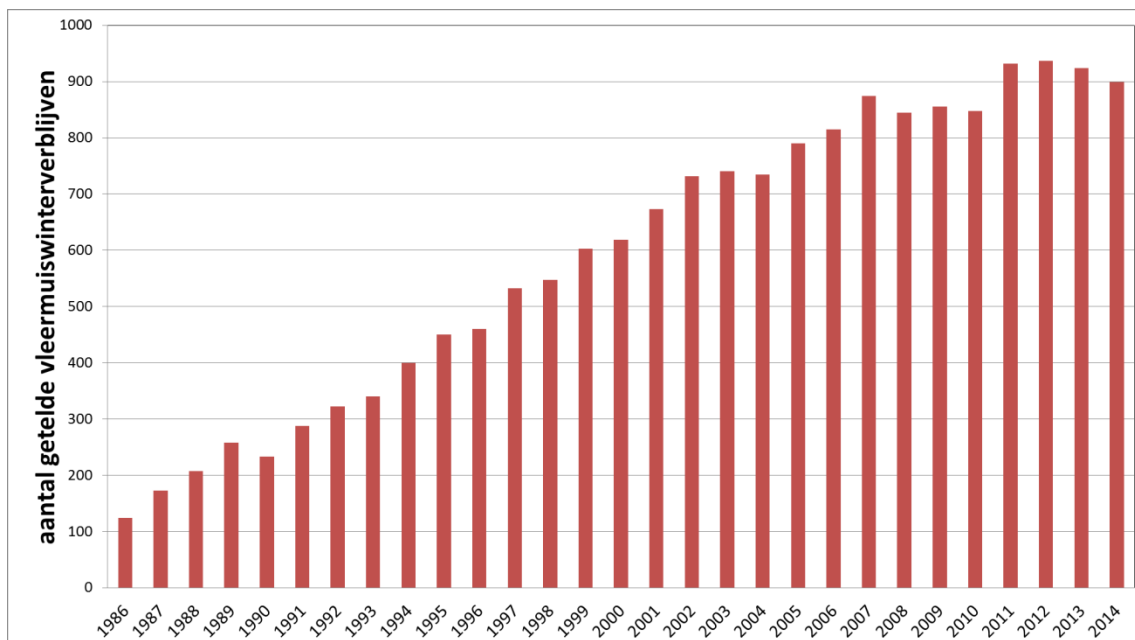
Voor deze meetnetten organiseert en coördineert het Bureau van de Zoogdierverseniging het veldwerk, onderhoudt zij de contacten met de waarnemers en is verantwoordelijk voor de inhoudelijke aspecten. De Zoogdierverseniging levert de gegevens aan het CBS, dat indexcijfers, trends en dichtheden berekent op landelijk niveau en op het niveau van te onderscheiden deelgebieden.

Een halfjaarlijks verslag van de uitvoering van deze meetnetten wordt standaard opgenomen in De Telganger. In dit rapport is van alle NEM-Zoogdier-meetnetten een jaarverslag opgenomen. Daarbij worden eventuele knelpunten besproken. De concept-werkplannen 2014-2015 zijn in een apart rapport opgenomen en vanaf 2014 geen onderdeel meer van het jaarverslag.

2 WINTERTELLINGEN VLEERMUIZEN

2.1 Aantal objecten en tellers

Het meetnet Wintertellingen vleermuizen omvat in totaal ca. 1300 plots, waarvan ca. 75% jaarlijks wordt geteld en aan het CBS wordt geleverd (figuur 2.1). Een klein aantal, met name kleine objecten waar weinig of geen vleermuizen worden aangetroffen, wordt slechts 1x maal per 5 jaar geteld (49 telobjecten). In de winter 2013/2014 zijn van 899 plots gegevens geleverd, dit aantal kan nog toenemen door nalevering van gegevens (gegevens van plots die wel geteld zijn, maar waarvan de gegevens nog niet zijn geleverd aan de Zoogdierverseniging). De tellingen worden verricht door 101 telleiders verspreid over Nederland.

Figuur 2.1 Het aantal objecten per jaar waarvan over de periode 1986-2014 tellingen over overwinterende vleermuizen zijn doorgegeven aan het CBS en die voldeden aan de gestelde randvoorwaarden (plot volledig geteld, etc.).

Het afgelopen seizoen is voor het eerst een overzicht gemaakt van het *geplande* aantal tellingen per telleider en het *daadwerkelijk uitgevoerde* aantal tellingen. Daaruit kwam naar voren dat een beperkt aantal telleiders (ca. 10 telleiders) een forse achterstand had bij het aanleveren van gegevens. De betreffende telleiders zijn actief benaderd om alsnog gegevens aan te leveren. In de praktijk blijken veel plots wel geteld te zijn of juist niet meer toegankelijk te zijn, maar is er een achterstand in het doorgeven van de informatie aan het bureau van de Zoogdierverseniging. Ondanks deze hiaten in de

gegevens, zijn de gevolgen voor de indexen beperkt. Veel plots betreffen objecten met weinig of geen vleermuizen, waardoor de gevolgen voor de indexen beperkt zijn.

2.2 Publiciteit

In de Telganger van oktober 2013 is uitgebreid stil gestaan bij de telresultaten uit de periode 1986-2013. In de Telganger van april 2014 is aandacht gegeven aan overwinterende Vale vleermuizen (*Myotis myotis*) die aangetroffen zijn in verblijven buiten de Mergelgroeves in Limburg. Het lijkt erop dat deze soort in Oost-Nederland wat vaker wordt aangetroffen, mogelijk dat de overwinterende individuen afkomstig zijn uit een 2-tal bekende zomerkolonies net over de grens in Duitsland.

De gegevens van de NEM Wintertellingen zijn ook gebruikt voor een rapport van het Europees Milieu Agentschap. Hierin zijn voor het eerst tellingen van overwinterende vleermuizen van over heel Europa gecombineerd en geanalyseerd. Naar aanleiding van de publicatie van dit rapport is een Natuurbericht gemaakt (30 januari 2014) en hebben diverse landelijke media het bericht overgenomen. Een wetenschappelijk artikel over de European Bat Indicator is aangeboden aan Mammal Review (1^e auteur Arco van Strien).

2.3 Aandachtspunten uit Kwaliteitsrapportage 2013

Het niet meer kunnen tellen van groeven is een belangrijk aandachtspunt. Voor het kunnen betreden van de groeven ten behoeve van de vleermuistellingen, is een vergunning nodig van de Mijnwet. De provincie Limburg is hiervoor bevoegd gezag. Het keuren van de groeven en het aanvragen van een vergunning, is de verantwoordelijkheid van de eigenaar / beheerder van de betreffende groeve. Aangezien een groot aantal voor de vleermuistellingen belangrijke groeven niet voor andere doeleinden worden gebruikt, is er geen vigerende vergunning hiervoor aanwezig. Hierom dient voor deze groeven speciaal voor de wintertellingen een vergunning voor extensief gebruik te worden aangevraagd. Een deel van de groeven is in een dermate slechte staat, dat deze worden afgekeurd, waardoor geen vergunning kan worden aangevraagd. Daarnaast doet zich helaas de situatie voor, dat de provincie Limburg de vergunningaanvragen voor de Mijnwet zeer traag of niet behandelt. In 2013 en 2014 is hierover geprobeerd in overleg te komen met de provincie, maar tot op heden is er geen voortgang in deze problematiek merkbaar. Een persoonlijke brief aan de twee verantwoordelijke gedeputeerden van de provincie (voor natuur en voor handhaving), in mei 2014 door het Bureau van de Zoogdierverseniging verzonden, is tot op heden onbeantwoord gebleven.

Om een aantal prioritaire groeven toch geteld te kunnen krijgen, is een aantal keuringen

vanaf 2012 gefinancierd uit het NEM. Een deel van de gekeurde groeven is afgekeurd, een deel moet in eerste instantie jaarlijks en vervolgens minder frequent herkeurd worden om de actuele veiligheids-status vast te kunnen leggen. Gezien de kosten die hiermee gemoeid zijn, konden in 2014 slechts een beperkt aantal groeves worden gekeurd. De rapportage hierover vindt separaat plaats in december 2014.

Het niet kunnen meer kunnen tellen van groeves wordt met name zichtbaar als de niet getelde plots in N2000-gebieden op een rij worden gezet. In principe kunnen 375 plots worden geteld, maar jaarlijks schommelt het aantal getelde plots rond de 275. Ongeveer 60% van de niet getelde objecten in N2000-gebieden betreft groeves in Zuid-Limburg.

In het voorjaar van 2014 is een internationale workshop gehouden over de mogelijkheden om telinstallaties te gebruiken als alternatieve methode voor het tellen van vleermuizen in winterverblijven (Jansen et al., 2014). De meest veelbelovende methode in de nabije toekomst is waarschijnlijk radar gekoppeld met een foto-systeem of een video-systeem met foto-mogelijkheden. De grootte van de groeveningenangen is echter een knelpunt. De Begeleidingscommissie NEM-Zoogdieren wordt gevraagd een eventueel vervolg nader te bespreken. Het voorstel is een specifiek plan van aanpak op te stellen, voor toepassing van een vleermuistelinstallatie bij een Limburgse groeve, om een telinstallatie in de praktijk te testen en de werking te vergelijken met de reguliere groeventelling.

2.4 Aandachtspunten uit notulen BC 2013

De begeleidingscommissie vraagt om een overzicht op te nemen van de status van de groeves in relatie tot de keuringen (zie boven). Deze is opgenomen in bijlage 1 van het rapport 'Keuring mergelgroeven t.b.v. monitoring vleermuizen 2013' (Hollander, 2014). Een update wordt opgenomen in de rapportage 'Keuring mergelgroeven 2014', die in december 2014 zal verschijnen.

2.5 Aandachtspunten uit werkvloeroverleg

- Het is afgelopen seizoen (weer) niet gelukt om een groevenindex Nederland, Vlaanderen, Wallonië te maken. Dit punt is niet prioritair en vergt meer tijd.
- Afsproken is dat CBS en de Zoogdierverseniging een (opinie) artikel schrijven over de groeven-problematiek, bijvoorbeeld voor het Vakblad Bos en Natuur.
- Het belang van het noteren van start/stop-redenen zal nogmaals onder de aandacht worden gebracht van de telleiders.

- Het onderscheiden van Baard/Brandts vleermuis is technisch mogelijk, maar kent verschillende haken en ogen. Het vergt zeer goed opgeleide tellers en dan nog is het de vraag of de foutenmarge niet te groot is. Meer praktijktesten zijn noodzakelijk.
- De Zoogdierverseniging wil graag meer met de gegevens van de Wintertellingen. Afgelopen winter is bijvoorbeeld op verzoek van Natuurmonumenten een aparte index gemaakt voor objecten in beheer bij Natuurmonumenten (net zoals al jaren voor het Ministerie van Defensie gebeurd). Dit onderdeel is in ontwikkeling en vergt een zorgvuldige en goede afstemming met de object-eigenaren.

2.6 Overig

Op orde houden van de hulpbestanden

Ten opzichte van vorig jaar zijn er geen grote verschuivingen. Afgelopen telseizoen zijn de provinciale coördinatoren niet actief benaderd.

Wel is het afgelopen seizoen meer aandacht besteedt aan het correct vastleggen van de object eigenaar/beheerder. Eén van de doelstellingen voor 2015 is om de objecten eigenaren/beheerders actief te informeren over de aangetroffen vleermuizen in hun objecten.

2.7 Knelpunten

Het niet kunnen tellen van een aantal groeves in Limburg is het grootste en belangrijkste knelpunt van het meetnet Wintertellingen. De problemen zijn bekend, maar tot op heden is nog geen oplossing gevonden.

3 ZOLDERTELLINGEN VLEERMUIZEN

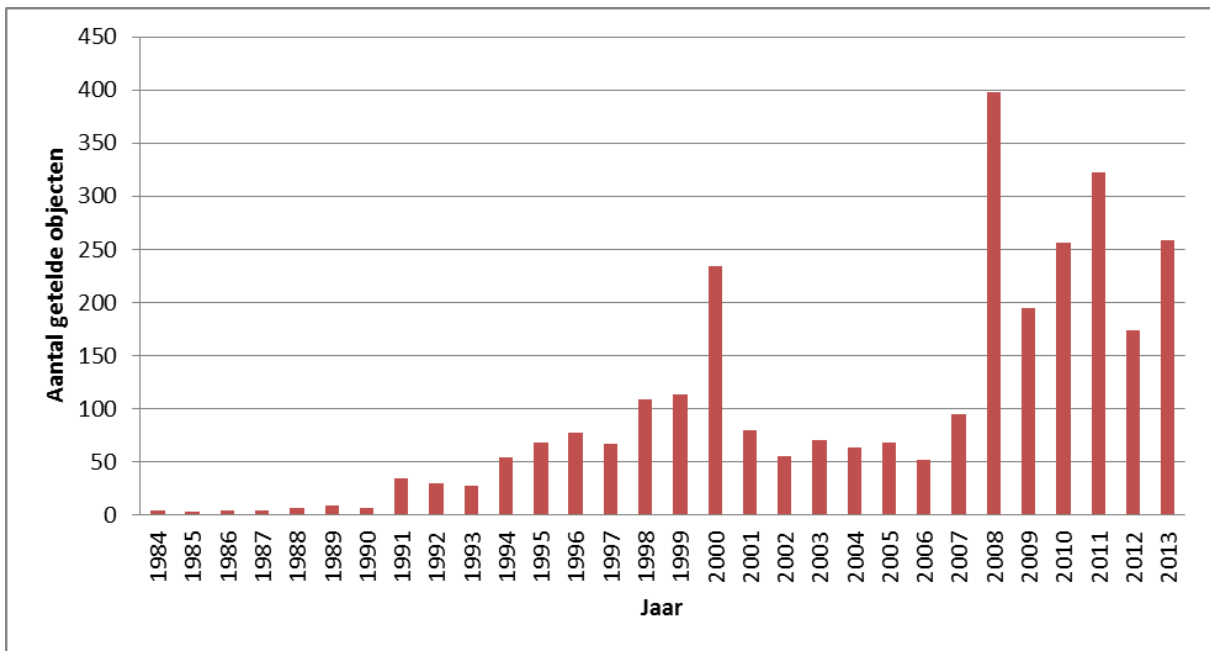
3.1 Aantal objecten en tellers

Momenteel komen er nog tellingen binnen en daarom is het nog niet mogelijk een overzicht te maken van het aantal getelde objecten en het aantal tellers van seizoen 2014.

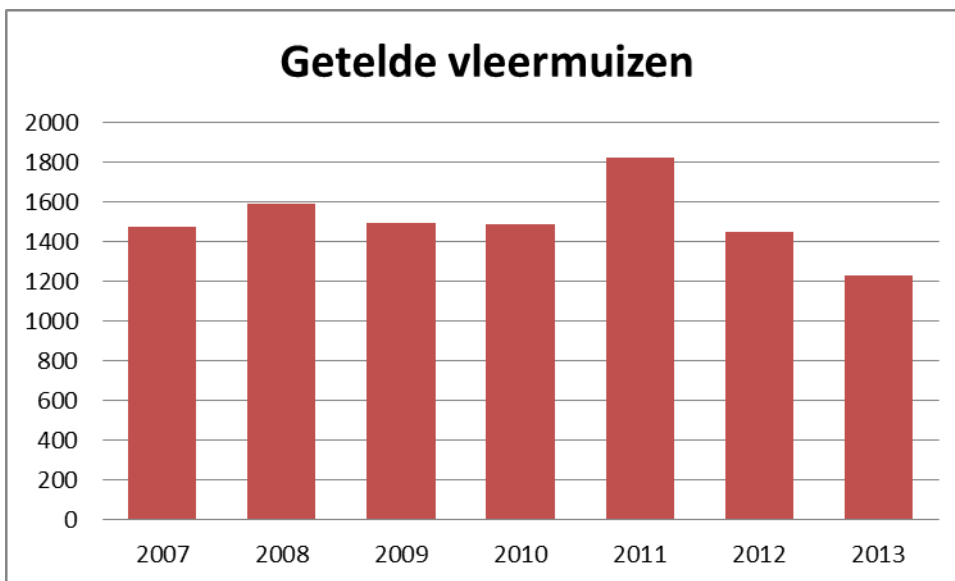
Figuur 1 geeft een overzicht van het aantal getelde objecten in de periode 1984-2013. De toename in de 90-er jaren heeft te maken met het toenmalige meetnet kolonietellingen, dat in 2001 is gestopt, waar ook zoldertellingen bij zaten. De toename na 2006 wordt veroorzaakt door de start van het meetnet Zoldertellingen Vleermuizen. De pieken in 2000, 2008 en 2011 worden veroorzaakt door extra inzet voor grootschalige inventarisaties in Gelderland (2000), Noord-Brabant (2008) en Groningen (2011). Van de objecten die in 2008 in Noord-Brabant zijn bezocht worden alleen die objecten waar de twee doelsoorten zijn aangetroffen jaarlijks bezocht. In 2013 heeft onderzoek plaatsgevonden aan de ingekorven vleermuis en door twee stagiaires bij het Bureau van de Zoogdierverseniging aan de grijze grootoorvleermuis. Daardoor zijn een aantal nieuwe objecten bekend geworden voor deze twee doelsoorten, hetgeen een deel van de stijging van het aantal getelde objecten verklaard.

In 2013 zijn meer dan 250 objecten geteld, een forse stijging ten opzichte van 2012 (figuur 3.1). In het totaal zijn iets meer dan 1200 dieren geteld, een daling ten opzichte van 2012 (figuur 3.2) ondanks dat er meer objecten geteld zijn. De nieuwe objecten zijn grotendeels objecten met relatief weinig of geen vleermuizen.

De objecten worden door 16 telleiders geteld, circa de helft van vorig jaar. Dat is voor een belangrijk deel het gevolg van de actie in Limburg door twee stagiaires en de zoektocht naar nieuwe verblijven van de ingekorven vleermuis (Dekker et al., 2014). In het totaal zijn iets meer dan 1200 dieren geteld, een daling ten opzichte van 2012 (figuur 3.2) ondanks dat er meer objecten geteld zijn. De nieuwe objecten zijn grotendeels objecten met relatief weinig of geen vleermuizen.

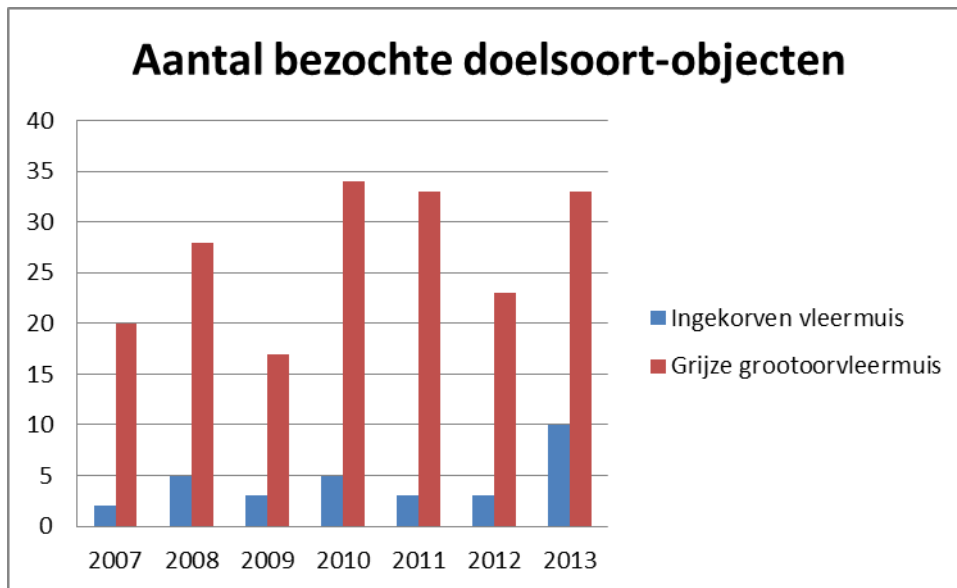
Figuur 3.1. Overzicht van het aantal getelde objecten in de periode 1984-2013.

Figuur 3.2. Aantal getelde vleermuizen binnen het meetnet Zoldertellingen Vleermuizen in heel Nederland in de periode 2007-2013.

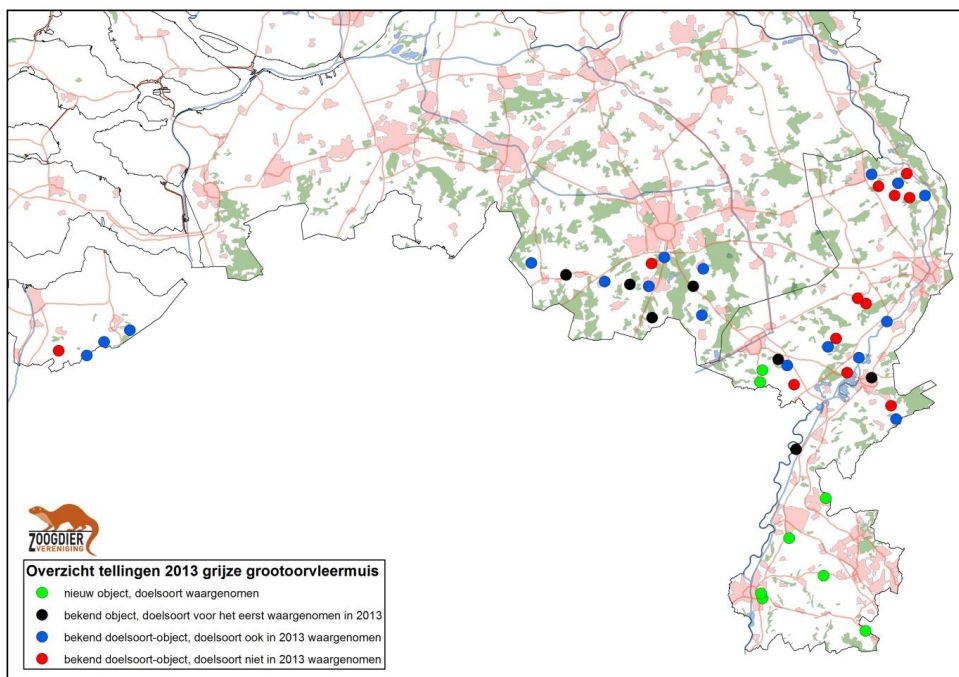
3.2 Doelsoort-objecten

Door genoemde extra inspanningen is het aantal bezochte doelsoort-objecten in 2013 groter dan in 2012 (figuur 3.3).

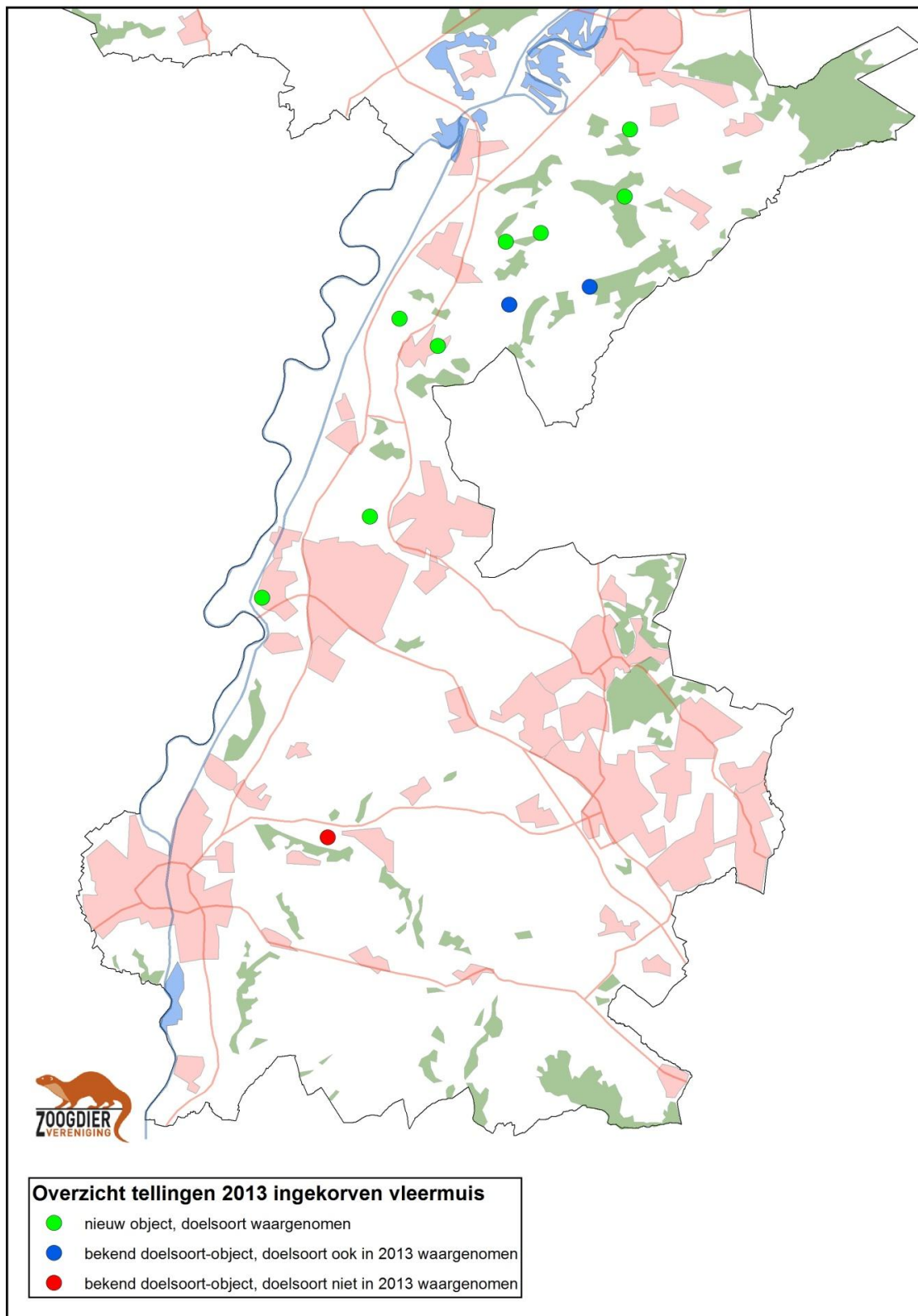

Figuur 3.3. Aantal bezochte doelsoort-objecten.

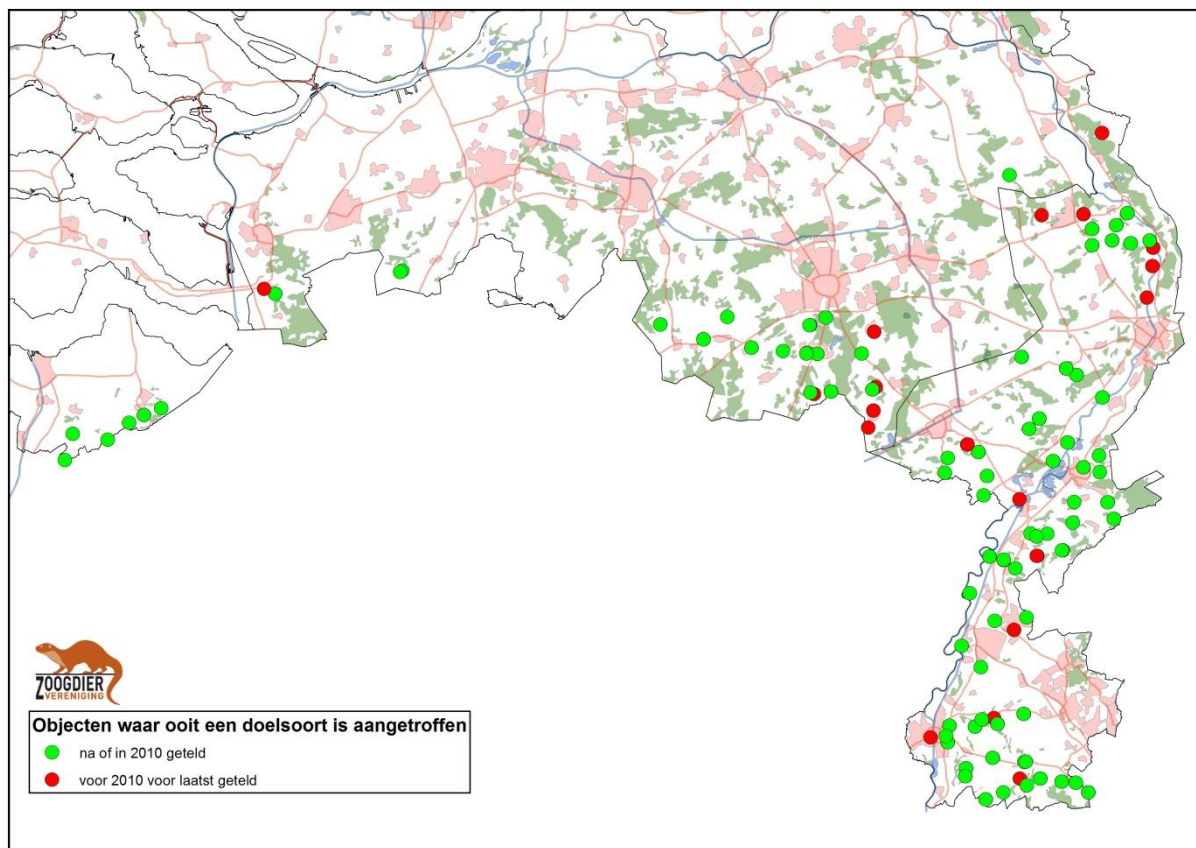
In het gebied waar ingekorven vleermuis en grijsze grootoorvleermuis voorkomen (Limburg, Brabant, Zeeuws Vlaanderen) zijn de meeste objecten waar deze soorten in vorige jaren zijn aangetroffen opnieuw bezocht (figuren 3.4 en 3.5). Zodoende wordt het grootste deel van de objecten waar ooit een doelsoort in is aangetroffen bezocht (figuur 3.6).

Figuur 3.4. Overzicht van de ligging van objecten die in 2013 zijn bezocht en waar ooit een grijsze grootoorvleermuis is aangetroffen.

Figuur 3.5. *Overzicht van de ligging van objecten die in 2013 zijn bezocht en waar ooit een ingekorven vleermuis is aangetroffen.*

Figuur 3.6. Ligging doelsoort-objecten ingekorven vleermuis en grijze grootoorvleermuis.

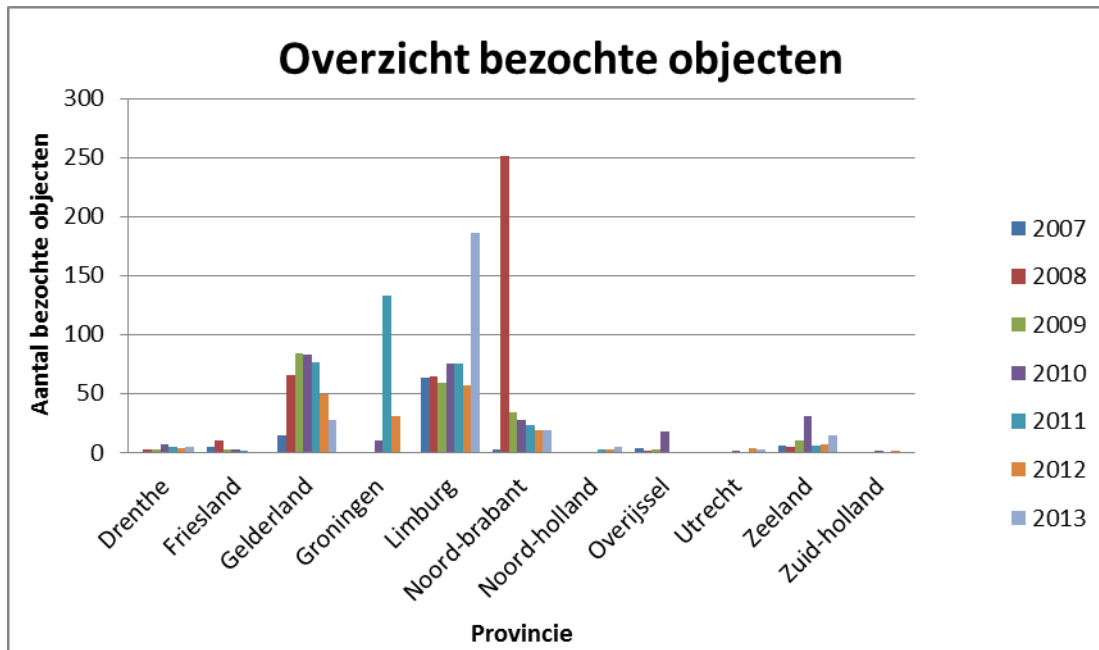
Voor de nieuwe (of herontdekte) objecten voor de grijze grootoorvleermuis zijn voor het teljaar 2014 de tellingen van de objecten waar in 2013 meer dan één individu is aangetroffen veilig gesteld. Voor de volgende jaren is nog geen zekerheid.

3.3 Aantal objecten per provincie

In alle provincies schommelt het aantal bezochte zolders (figuur 3.13). In het zuiden van het land (Limburg, Brabant en Zeeland) zijn met name die zolders bezocht waar grijze grootoorvleermuis en ingekorven vleermuis zijn aangetroffen. De piek in 2008 in Noord-Brabant heeft te maken met een grote inventarisatie uitgevoerd door René Janssen, waarbij zoveel mogelijk zolders werden bezocht. De piek in 2011 in Groningen wordt veroorzaakt door een vergelijkbare actie door twee studenten. De piek in 2013 in Limburg is het gevolg van de genoemde extra acties voor de grijze grootoorvleermuis en ingekorven vleermuis.

Het valt verder op dat in Gelderland jaarlijks een groot aantal verblijven wordt bezocht, hoewel daar een dalende trend in zit. In Zeeland en Drenthe schommelen het aantal bezochte objecten, maar blijven relatief constant. Friesland, Groningen en Overijssel

vertonen na een inspanning een sterk gedaald (tot nul) aantal bezochte objecten. In Utrecht, Noord- en Zuid Holland werden en worden nauwelijks objecten geteld. In Utrecht gaan twee stagiaires een extra inspanning leveren voor het teljaar 2014, in Friesland in 2015. Noord-Holland vertoont een heel lichte stijging.

Figuur 3.13. Verdeling van het aantal bezochte zolders per provincie in de periode 2007-2013.

3.4 Publiciteit

In de Telganger van april 2014 stond een artikel over de zoldertellingen met de telresultaten en indexen van het meetnet van 2013 en een oproep om vooral de objecten van de grijze grootoorvleermuis en ingekorven vleermuis te tellen omdat er sprake lijkt te zijn van een mindere groei of zelfs afvlakking van de populaties. In de Telganger van oktober 2014 is een overzicht van de getelde objecten en vleermuizen opgenomen.

Deelnemers

De Provinciaal Coördinator (proco) voor de provincie Noord-Holland is gestopt. Daarvoor in de plaats is een andere proco gekomen. Voor de provincie Limburg is een proco gevonden. Daardoor kan beter gewerkt worden aan het waarborgen van jaarlijkse tellingen van bijna alle doelsoort-objecten. Met name voor de nieuwe of herontdekte objecten van de grijze grootoorvleermuis dienen nog telleiders te worden gevonden. Daarom is op 30 augustus 2014 een instructiedag gehouden, 3 mensen zijn opgeleid om als telleider te kunnen gaan functioneren.

Tevens wordt een lezingenavond gehouden bij het Natuurhistorisch Genootschap Limburg begin oktober, waarop de verschillende meetnetten (waaronder ook het Vleermuizen Zoldertellingen meetnet) aan bod komen.

3.5 Aandachtspunten

Nagaan hoe in het meetnet zoldertellingen moet worden omgegaan met het gewijzigde verhuisgedrag van ingekorven vleermuizen

In 2014 is gestimuleerd dat vrijwilligers gericht op zoek gaan naar nog niet bekende verblijfplaatsen. Met het CBS is de trend-opbouw kritisch bekeken (Telganger voorjaar 2014). Er is contact opgenomen met tellers in België (Daan Dekeukeleire voor zomertellingen ingekorven vleermuis, en Kris Boers voor de wintertellingen) om te bezien of winter- en zomertellingen kunnen worden gecombineerd, om zo een beter beeld te krijgen. Dit lijkt het geval. In Duitsland zijn drie tellers benaderd. De tellingen daar zijn erg fragmentarisch. Het zeer twijfelachtig of die gegevens gebruikt kunnen worden en zo ja of dat relevante extra informatie oplevert ten aanzien van de situatie in Nederland. In de zomer van 2014 zijn de resultaten van het onderzoek in 2013 gepubliceerd (Dekker et al., 2014). Duidelijk is geworden dat een deel van de dieren naar 'satelliet' verblijven waren verhuisd (21 nieuwe verblijfplaatsen met 311 dieren, deels buiten het voor het meetnet gehanteerde telperiode) en dat een deel van de dieren nog niet terug gevonden waren (ten opzichte van 2011 circa 200 dieren).

4 VLEERMUISTRANSECTTELLINGEN

4.1 Van pilot naar lopend meetnet

In december 2013 is de pilot voor het nieuwe meetnet Vleermuis Transecttellingen (VTT) afgesloten. Na de pilotfase dienen een aantal zaken voortvarend te worden opgepakt: uitbreiding transecten en verbetering van het upload portal.

4.2 Aantal transecten en teams

In de pilotfase zijn 12 transecten twee maal gereden, door vier teams. In 2014 zijn daar vijf teams bijgekomen met 15 transecten. Dat betekent dat in 2014 54 rondes zijn uitgezet.

De nieuwe transecten liggen rondom Eindhoven, Roermond, Venlo, Wageningen en de meren van Friesland. Tezamen met de transecten uit 2013 in Utrecht, Noord- en Zuid Holland zijn de transecten goed verdeeld over Nederland en het verspreidingsgebied van de doelsoorten.

Het aantal deelnemers is nu circa 60 (het aantal mensen per team dat daadwerkelijk mee doet varieert tussen de twee rondes en drie transecten).

Het team in Friesland meldde dat de Batlogger het niet meer deed. Er is een andere Batlogger ter beschikking gesteld. Op moment van schrijven van dit jaarverslag is nog niet duidelijk of de Batlogger daadwerkelijk kapot is of dat iets anders aan de hand is zoals een software fout, verkeerde instelling of verkeerd gebruik.

4.3 Resultaten

De gegevens van de rondes in 2014 worden na het verschijnen van dit jaarverslag verwerkt.

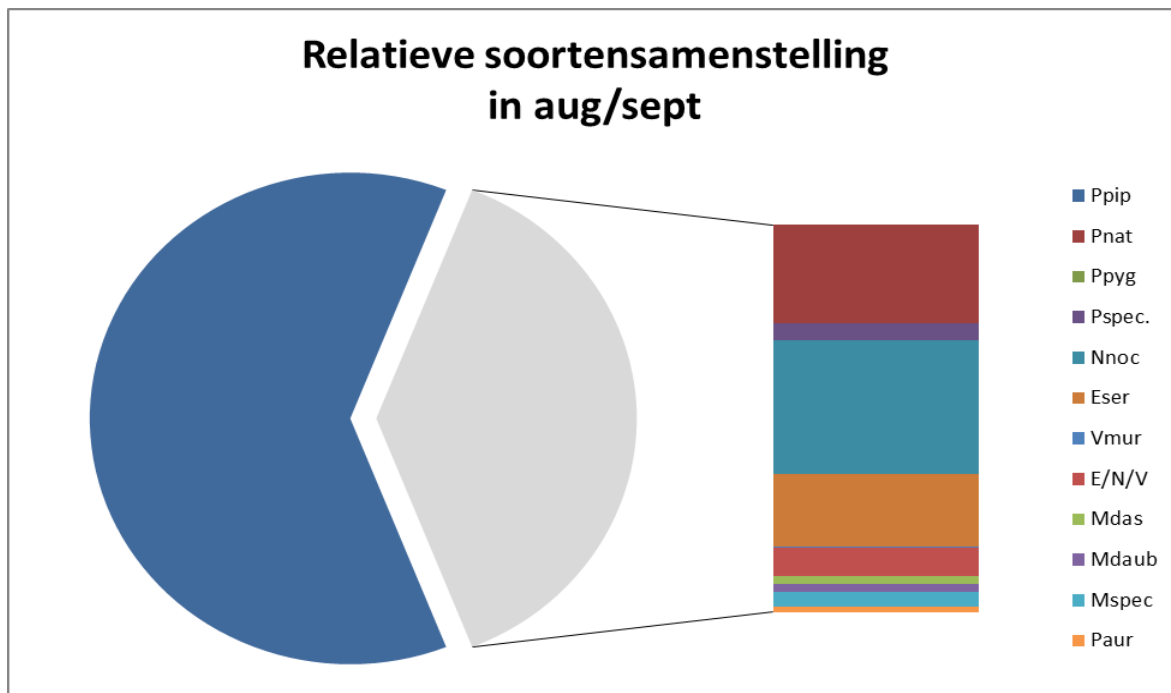
De eerste ruwe resultaten uit 2013 (nog niet volledig gevalideerde waarnemingen) zijn geanalyseerd. Uit figuren 4.1 en 4.2 blijkt dat de doelsoorten beter vertegenwoordigd zijn, wanneer de rondes in het najaar worden gereden in plaats van het voorjaar. Per ronde worden dan ongeveer 100 passages van de doelsoorten opgenomen. Met name de rosse vleermuis en laatvlieger worden vooral in het najaar waargenomen (en nauwelijks in het voorjaar).

De variatie in aantallen passages tussen de twee rondes lijkt gering (figuren 4.3 tot en met 4.6), een belangrijk gegeven voor de robuustheid van de methode.

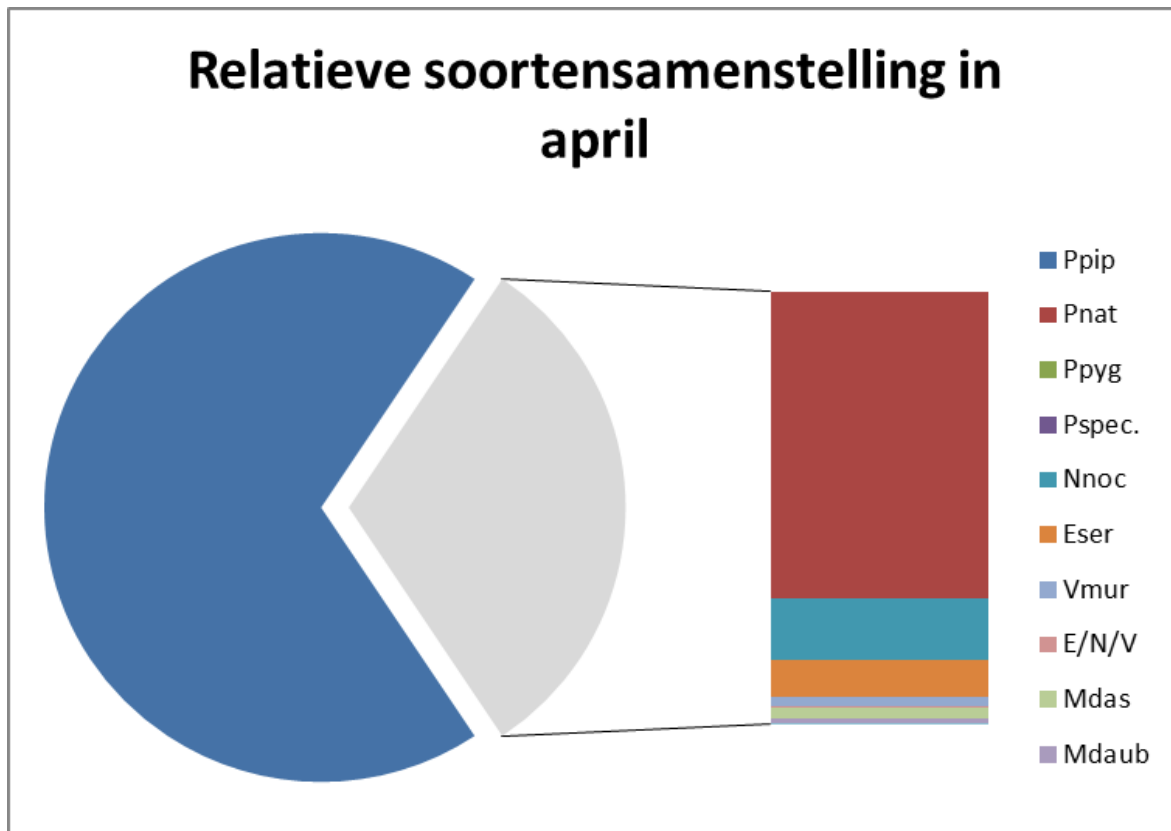
Naast de doelsoorten zijn er tevens andere soorten waargenomen op locaties waar ze niet eerder van bekend waren zoals de kleine dwergvleermuis bij Wassenaar. Ook watervleermuis, meervleermuis, gewone grootoorvleermuis en de zeldzame tweekleurige

vleermuis zijn waargenomen. Ook voor verspreidingsgegevens blijkt het nieuwe meetnet nuttig.

Wanneer de gegevens van 2013 én 2014 verwerkt en gevalideerd zijn (half december 2014), wordt de dataset nader geanalyseerd in samenwerking met het CBS.

Figuur 4.1. Relatieve soortensamenstelling tijdens najaarsrondes in 2013. Ppip, Pnat en Ppyg = gewone, ruige en kleine dwergvleermuis resp, Pspec = niet te determineren dwergvleermuizen, Nnoc= rosse vleermuis, Eser = laatvlieger, Vmur =tweekleurige vleermuis, E/N/V = verzamelgroep laatvlieger, rosse vleermuis en tweekleurige vleermuis, Mdas = meervleermuis, Mdaub = watervleermuis, Mspec = niet te determineren Myotis-soort en Paur = gewone grootoorvleermuis.

Figuur 4.2. Relatieve soortensamenstelling tijdens voorjaarsrondes in 2013. Voor verklaring afkortingen zie figuur 4.1.

4.4 Portal

Het upload portal is een essentieel onderdeel van het meetnet. In 2013 zijn enkele kinderziektes reeds verholpen, in 2014 is daar mee doorgedaan. Het opladen van routes zonder GPX-file is mogelijk gemaakt (deze file kan dan later worden toegevoegd), hetgeen een wens was van de teams. Het valideren van de opgeladen waarnemingen is gemakkelijker gemaakt en ook zo ingericht dat de deelnemers kunnen zien dat er een determinatie gewijzigd is. Wanneer een dataset is gevalideerd worden de deelnemers daarvan op de hoogte gesteld via email.

In het voorjaar van 2014 heeft Elekon een nieuwe versie van Batexplorer uitgebracht. Het bleek dat het portal de nieuwe exportfunctionaliteit van Batexplorer niet ondersteunde. Het portal is daar op aangepast.

4.5 Publiciteit

In de Telganger van april 2014 stond een artikel over de Vleermuis Transecttellingen met de eerste resultaten en in de Telganger van oktober 2014 is een overzicht gegeven van de stand van zaken in 2014. In oktober is tijdens een lezingenavond voor het Natuurhistorisch Genootschap Limburg het meetnet (en het gebruik van Batloggers) gepresenteerd.

Deelnemers

Het meetnet valt of staat met de inspanning die de deelnemers leveren. Daarom is veel aandacht besteed aan communicatie naar de deelnemers. Een communicatieschema ondersteunt de tijdige communicatie naar deelnemers. Het schema wordt aangepast naar nieuwe inzichten. In april is een instructie dag geweest voor nieuwe deelnemers, gevolgd door een tweede instructie dag in september. Nieuwe deelnemers zijn aangemoedigd om testtrondes te rijden en bij onduidelijkheden vooral vragen te stellen (over de mail). De mails worden in de regel binnen één week beantwoord. Bij belangrijke ontwikkelingen, zoals de portal die niet naar behoren functioneerde, zijn deelnemers per email op de hoogte geteld.

Deelnemers zijn enthousiast om mee te doen en de nieuwe techniek onder de knie te krijgen.

Gevraagd naar de reden om mee te doen vertelde één van de nieuwe deelnemers (Albert Raaijmakers): "Deelname aan het NEM VTT meetnet biedt mij en de andere teamleden de mogelijkheid om de interesse voor vleermuizen (weer) op te pakken. Daarbij is het zinvol om mee te werken aan een landelijk project, waarbij je de kans hebt om een nieuwe techniek – de batlogger - te gebruiken en daarnaast de vrijheid hebt je eigen omgeving met dit apparaat te verkennen en zo je kennis over vleermuizen kunt vergroten. Wat daarbij stimuleert is dat we in de regio Venlo een enthousiast team van vlerofielen bij elkaar hebben gekregen die naast het VTT-project ook allerlei andere vleermuisactiviteiten is gaan ondernemen. De laagdrempeligheid van project en techniek draagt daar zeker toe bij: je kunt mee doen in je eigen gebied, met een beperkte voorkennis en met de software batexplorer kun je de vleermuisgeluiden zelf eigen maken. Met onze inzet als team hopen we dan ook een goede bijdrage te kunnen leveren aan het VTT-project en als individu verwachten we door dit project de eigen vleermuis kennis sneller op een hoger niveau te kunnen brengen."

Een deelnemer van het eerste uur (Bernard van Duijen) verwoordde het zo:

“Het NEM VTT project klinkt heel eenvoudig, bijna saai, met een modern automatisch opname apparaat aan het raam een rustig rondje rijden, en dan thuis met de computer kijken wat je gehoord hebt. Bij het rijden ligt er dan opeens een verse laag steenslag op de route, die enorme bijgeluiden veroorzaakt, of je rijdt met te mooi en windstil weer de dichte mist in, of is je route geblokkeerd door een braderie in het dorp waar je even doorheen moet. Bij het analyseren komen al snel de twijfels. Een laatvlieger? Of misschien een rosse vleermuis met obstakels in de buurt? Het is erg leerzaam om er met de leen batlogger zelf op uit te trekken, en te kunnen verifiëren wat je denkt gehoord te hebben, dat levert wel eens een leermomentje (heb je toch grootoren gehoord?) of een zeldzaamheid (kleine dwergvleermuis en tweekleurige vleermuis) op, en heel veel waarnemingen voor de zoogdieratlas.”

Het analyseren van de geluidsdata is niet gemakkelijk en vergt oefening. Het is daarom van belang dat er geregeld feedback is tussen deelnemers onderling en tussen het Bureau van de Zoogdierverseniging en de deelnemers. Het Bureau van de Zoogdierverseniging onderzoekt of de inzet van een ‘geluidsforum’ een reële mogelijkheid hiervoor is.

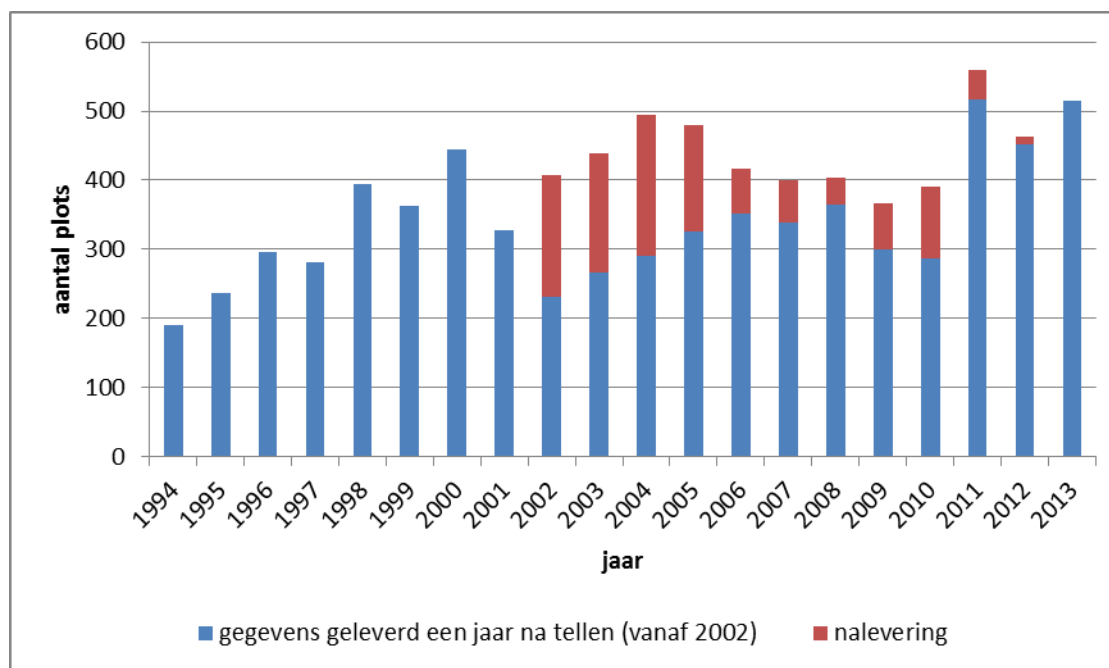
De uitdaging is om deelnemers blijvend te binden aan dit meetnet. Daarvoor blijft het Bureau van de Zoogdierverseniging op zoek naar mogelijkheden en financiering voor extra activiteiten voor de deelnemers, buiten het reguliere rijden van de rondes.

5 DAGACTIEVE ZOOGDIEREN

5.1 Aantal plots en telleiders

Er zijn momenteel van 515 plots gegevens uit 2013 ontvangen (zie figuur 5.1). In vergelijking met voorgaande jaren is dat aantal hoog.

In figuur 5.1 is weergegeven welk deel van de gegevens vanaf 2002 een jaar na de tellingen worden geleverd en welk deel later wordt geleverd. Het aantal naleveringen in 2011 en 2012 was relatief beperkt. Er lijkt een tendens dat het aantal naleveringen afneemt. Dat zou een gevolg kunnen zijn van de aanpassingen aan de website van SOVON en de mogelijkheid waarnemingen mobiel door te geven, die ervoor zorgen dat tellers sneller hun gegevens doorgeven. De plots worden geteld door circa 280 telleiders.

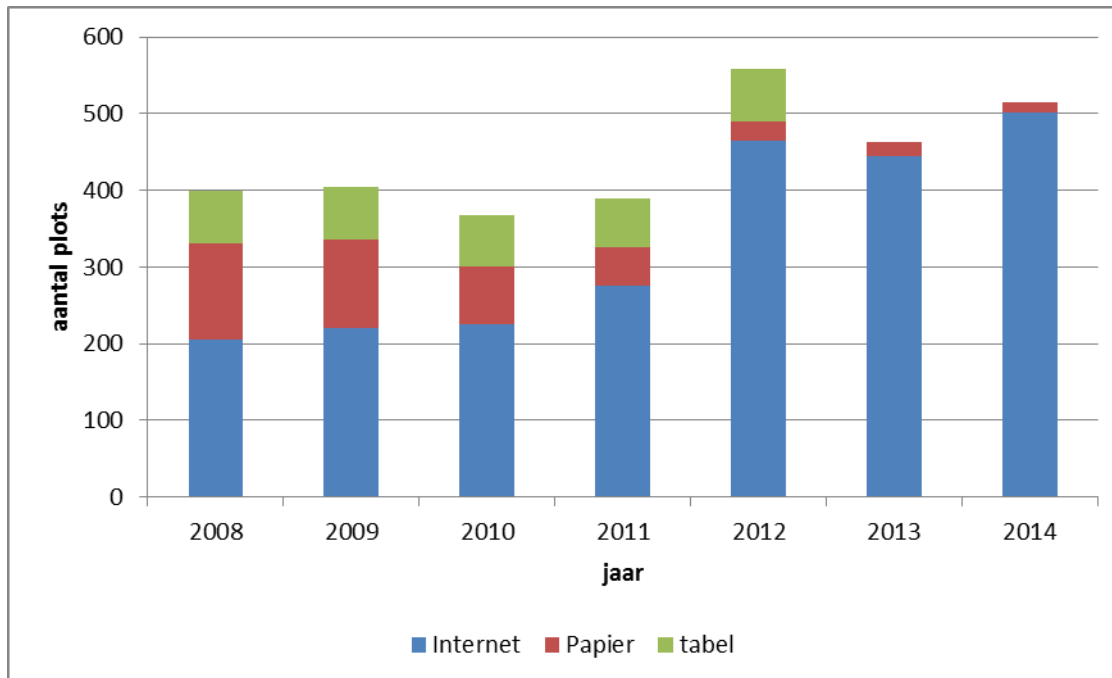

Figuur 5.1. Aantal plots waarvan over de periode 1994-2013 gegevens zijn binnengekomen (2001: MKZ-jaar). Vanaf 2002 is er een onderscheid gemaakt tussen aanlevering een jaar na het tellen en gegevens die in de jaren daarna zijn binnengekomen.

5.2 Wijze van aanlevering

Sinds 2006 is er voor tellers de mogelijkheid om hun zoogdiergegevens via internet via de website van SOVON door te geven. In de periode 2008-2011 nam dat aantal toe van net boven de 200 naar ruim 270. Na 2011 is dit fors toegenomen van ruim 450 internetopgaven in 2012 naar ruim 500 in 2014. Tegelijkertijd is te zien dat de papieren opgave lager is geworden. Vanaf 2012 is die afname gestabiliseerd. Provincie Limburg

leverde sinds 2006 jaarlijks een kleine 70 plots via een tabel. In 2012 is de provincie vanwege bezuinigingen gestopt met deze tellingen.

Figuur 5.2. Overzicht van de wijze waarop telgegevens worden aangeleverd in de periode 2008-2014.

5.3 Publiciteit

In de Telganger van oktober 2013 verscheen het artikel met de resultaten uit de BMP-tellingen over de periode 1994-2012 en een artikel over de konijntellingen in de duinen over de periode 1984-2012.

In de Telganger van april 2013 verscheen een kort stuk over het mobiel doorgeven van de telgegevens van BMP-tellingen.

In het lentenummer van 2014 van Zoogdier is het artikel verschenen met de resultaten van de BMP-zoogdiertellingen.

5.4 Aandachtspunten uit kwaliteitsrapportage 2013

Het aantal getelde meetpunten voor het meetnet dagactieve zoogdieren dient op peil te worden gehouden (ZV en SOVON).

De aanpassingen aan de website van SOVON om invoer van zoogdierwaarnemingen eenvoudiger te maken, hebben flink bijgedragen aan een toename in het aantal getelde

plots. Daarnaast zal ook de tijd besteed aan het doen van oproepen om zoogdieren te tellen een goede investering zijn geweest.

5.5 Aandachtspunten uit notulen BC 2013

Opname reewild tellingen KNJV in NEM.

De methode is bekeken en er wordt niet verwacht dat de verzamelde gegevens de kwaliteit hebben, die voor het NEM noodzakelijk is. De gebruikte methode leidt tot overschatting. KNJV geeft aan dat ze de methode willen aanpassen. Er is een vraag neergelegd hoe ver men daar mee is, nog geen antwoord (nieuw contactpersoon bij de KNJV).

Start/stop-gegevens.

Wordt nog aan gewerkt, maar toepassing bij de analyses zal waarschijnlijk weinig invloed hebben op de uitkomsten.

5.6 Aandachtspunten uit werkvloeroverleg

Daglijsten t.b.v. occupancy modellen.

Vrijwilligers moeten ervan doordrongen worden dat het van belang is niet alleen de bijzondere soorten door te geven, maar alle soorten die ze tijdens een telling tegenkomen. Daarvoor is in de Telganger een oproep geplaatst. Plan is om via een oproep in SOVON-nieuws hier meer aandacht voor te vragen.

5.7 Knelpunten

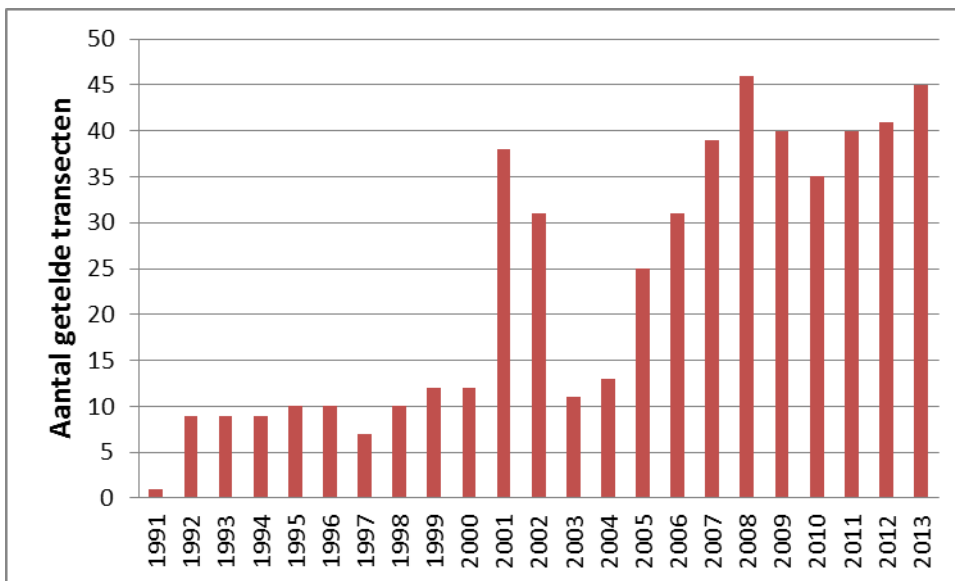
Verdwenen BMP-tellingen (knelpunt 2012/2013)

Het probleem dat vorig jaar werd geconstateerd (enkele tellers hebben doorgegeven gegevens wel via de website te hebben ingevoerd, maar die werden niet door SOVON aan ons geleverd.) Het blijkt te gaan om fouten door de tellers bij de invoer. Er is een korte handleiding geschreven en die is onder de mensen met invoerproblemen verspreid.

6 HAZELMUIS

6.1 Aantal transecten en tellers

Er werden in het seizoen 2013 in totaal 45 deeltransecten geteld, door 12 hoofdtellers. De gegevens zijn tijdig aangeleverd, ingevoerd, op fouten gecontroleerd en geleverd aan het CBS. De geografische locatie van de gevonden nesten is gecontroleerd en naderhand geëxporteerd naar de NDFF.

Figuur 6.1 Aantal geleverde transecten van het Meetnet Hazelmuis.

6.2 Publiciteit

In de Telganger van oktober 2013 is een artikeltje verschenen over de Hazelmuis in het voorgaande seizoen, de verschillen tussen de westelijke deelpopulatie (Onderste-Bovenste bos-complex) en de oostelijke deelpopulatie (Vijlenerbos en omgeving). De index oostelijke deelpopulatie ligt beduidend hoger dan de westelijke deelpopulatie, wat ook terugkomt in de genetische variatie van de verschillende lokale populaties. Aan de Hazelmuis is veel aandacht besteedt binnen het 3-landenpark-project (www.3landenpark.eu), waarbij het meetnet waardevolle informatie heeft geleverd over de verspreiding en de trend van de Hazelmuis in Nederland.

In de Telganger van april 2014 is een kort overzicht gepresenteerd van de tellingen uit de herfst van 2013. De tellingen wezen op een herstel van de populatie (na de dip in 2012). Voorafgaand aan het telseizoen was er 22 september 2013 een 'slaapmuizen'- ochtend in Vijlen in het dienstgebouw van Staatsbosbeheer. Tijdens deze dag werd de vrijwilligers

verteld over de resultaten van het meetnet over 2012 en zijn de ligging van de transecten met de aanwezige tellers besproken.

De Yahoo emailgroep *Muscardinus* is nog wel actief, maar er wordt niet veel gebruik van gemaakt (wat ook niet nodig is).

Op 25 augustus 2014 is door middel van een Natuurbericht aandacht gevraagd voor de Hazelmuis en is direct de Slaapmuizen-dag van 6 september 2014 aangekondigd. De Slaapmuizen-dag is de aftrap van het officiële telseizoen 2014.

6.3 Aandachtspunten uit kwaliteitsrapportage 2013

In de Kwaliteitsrapportage 2013 zijn voor het Meetnet Hazelmuis geen specifieke aandachtspunten genoemd.

6.4 Aandachtspunt notulen BC 2013

In de notulen van de BC 2013 staat aangegeven dat het nieuw in te voeren telformulier zal worden afgestemd met het CBS. Afstemming is gebeurd. Op het oude formulier staat veel extra informatie die niet van belang is voor het CBS. Het nieuwe vereenvoudigde formulier wordt in het telseizoen van 2014 ingevoerd.

6.5 Knelpunten

Op dit moment zijn er geen knelpunten binnen het meetnet. Met alle tellers is de ligging van de routes besproken en vastgelegd en in het afgelopen seizoen zijn vrijwel alle tellingen op tijd aangeleverd.

7 VERSPREIDINGSONDERZOEK BEVER EN OTTER

7.1 Inleiding

Het ministerie van Economische Zaken investeert in het gericht laten verzamelen van verspreidingsgegevens van verschillende beschermde soorten. In 2012 kreeg de Zoogdierverseniging opdracht om te starten met verspreidingsonderzoek naar bever en otter. De werkwijze die gevolgd wordt staat beschreven in het Plan van aanpak (Dijkstra & Thissen 2011).

Voor bever en otter (Bijlage II en IV van de Habitatrichtlijn) gaat de aandacht ten eerste uit naar het compleet in kaart brengen van het verspreidingsbeeld op 10*10 km-hok niveau. Omdat de bever een typische soort is van het Natura 2000-habitatype H91E0_A 'Vochtige alluviale bossen (zachthoutoobossen)' is voor deze soort het gewenste niveau 5*5 km-hokken.

In 2013-2014 zijn de laatste waterschappen die nog niet bij het meetnet betrokken waren, benaderd met het verzoek om aan het verzamelen van verspreidingsgegevens mee te werken.

Afgelopen winter zijn vrijwilligers van CaLutra voor het tweede jaar het veld in gegaan om gegevens over de otter te verzamelen.

7.2 Resultaten

7.2.1 Contacten met partners

De in 2013-2014 benaderde waterschappen hebben allen aangegeven mee te willen werken aan het verspreidingsonderzoek bever en otter. Daarmee is het meetnet wat dit onderdeel betreft land dekkend.

In samenwerking met Freek Niewold zijn 4 ottercursussen gegeven, die door ruim 50 personen werden gevolgd. Dit zijn de laatste cursussen die voor dit meetnet worden georganiseerd. Bij nieuwe deelnemers is het de bedoeling dat ze meelopen met ervaren ottermensen voordat ze een eigen gebied inventariseren.

Na het veldseizoen zijn van ongeveer 40 inventarisatieleiders via formulieren en digitale bestanden inventarisatiegegevens ontvangen. Daarnaast hebben meerdere vrijwilligers hun gegevens ingevoerd op waarneming.nl of telmee.nl en zijn zo aan de Zoogdierverseniging geleverd. De ottergegevens uit Friesland en uit Groningen/Drenthe zijn verkregen via twee websites waar de vrijwilligers uit die provincie de gegevens op invoeren. Inmiddels worden ongeveer 1.000 potentiële spraintplekken gecontroleerd.

7.2.2 Levering gegevens

Op 29 augustus 2014 is aan het CBS een bestand geleverd met de bever en otter data. Het aantal 5*5 hokken waar bevers zijn aangetroffen is in een jaar tijd met een kleine 40 hokken toegenomen en daarmee komt het aantal actuele hokken boven het aantal hokken uit dat in de periode 1988-2011 voor korte of lange tijd bezet was (tabel 1). Bij de 10*10 hokken is het omslagpunt op twee hokken na bijna bereikt. Een duidelijke aanwijzing dat de bever het goed doet. Het omslagpunt is bij de otter in het aantal 10*10 hokken al lang bereikt. In tabel 1 is tevens het globale aantal hokken met potentieel leefgebied aangegeven. Het bestand bevat alle gegevens die bij de Zoogdiervereniging aanwezig zijn. Met name in Zuid-Limburg is het verspreidingsbeeld van de bever dankzij het zuidelijkste waterschap aanzienlijk verbeterd.

Soort	potentieel geschikt leefgebied	verspreidings-gegevens 1988-2011	verspreidings-gegevens 2012-2013	potentieel geschikt leefgebied	verspreidings-gegevens bever 1988-2011 otter 2002-2011	verspreidings-gegevens 2012-2013
Bever	5*5 1564	5*5 288	304	10*10 422	132	130
Otter		-	-	228	66	86

Tabel 7.1. Het aantal 10*10 km-hokken van het verspreidingsgebied van de contractsoorten bever en otter en het aantal 5*5 km-hokken van het verspreidingsgebied van de bever.

7.2.3 Levering gegevens

De bever is een typische soort van het Natura 2000-habitatype H91E0_A 'Vochtige alluviale bossen (zachthoutoibossen)'.

Het grootste deel van de bevers leeft in en rond de uitzetgebieden Biesbosch, Gelderse Poort, Limburgse Maasvallei, Flevoland (enkele ontsnapt en enkele uitgezet) en Drenthe/Groningen. Vanuit deze uitzetgebieden wordt met name het rivierengebied bevolkt. Opvallende uitbreiding heeft plaatsgevonden in het zuidoosten van Drenthe en op de grens van Limburg en Brabant. Daarnaast doken er bevers op in Twente en Brabant. Inmiddels staan de bevers ook op de drempel van Zeeland.

7.2.4 Levering gegevens

De otter werd aan het begin van deze eeuw uitgezet in het Fries/Overijssels plassengebied. Vanuit dit uitzetgebied bevolkt de otter in toenemende mate omliggende aangrenzende en verder weggelegen gebieden. De meeste opvallende recente

vestigingen zijn in Nieuwkoopse Plassen (twee dieren), de Gelderse Poort en bij de Blauwe Kamer. Daarnaast duiken met enige regelmaat otters op grote afstand van het uitzetgebied op, zoals in 2013 in Noord Brabant bij Lierop. Helaas werd dit dier doodgereden.

7.3 Logistiek

Dankzij het eerder opgestelde protocol over hoe de bevergegevens door de waterschappen weergegeven en geleverd moet worden, is de aanlevering door waterschappen die al meededen verbeterd. Wel zien we dat de nieuw deelnemende waterschappen wat moeite hebben met de wijze en tijdige aanlevering van gevraagde gegevens. Verwacht wordt dat dit in 2014-2015 beter zal verlopen.

Een deel van de vrijwilligers maakt nog steeds geen gebruik van de formulieren, maar voert de waarnemingen in via waarneming.nl en telmee.nl. Deze gegevens zijn dan niet herkenbaar als verzameld voor het meetnet. Daarnaast bieden deze website momenteel niet de mogelijkheid om nul waarnemingen door te geven. Het gaat om deelnemers die al voordat het meetnet werd opgesteld otters inventariseerden. Men wil niet terug naar papieren formulieren. Wat hierbij enorm zou helpen is de beschikbaarheid van een invoermodule in telmee.

7.4 Aanbevelingen

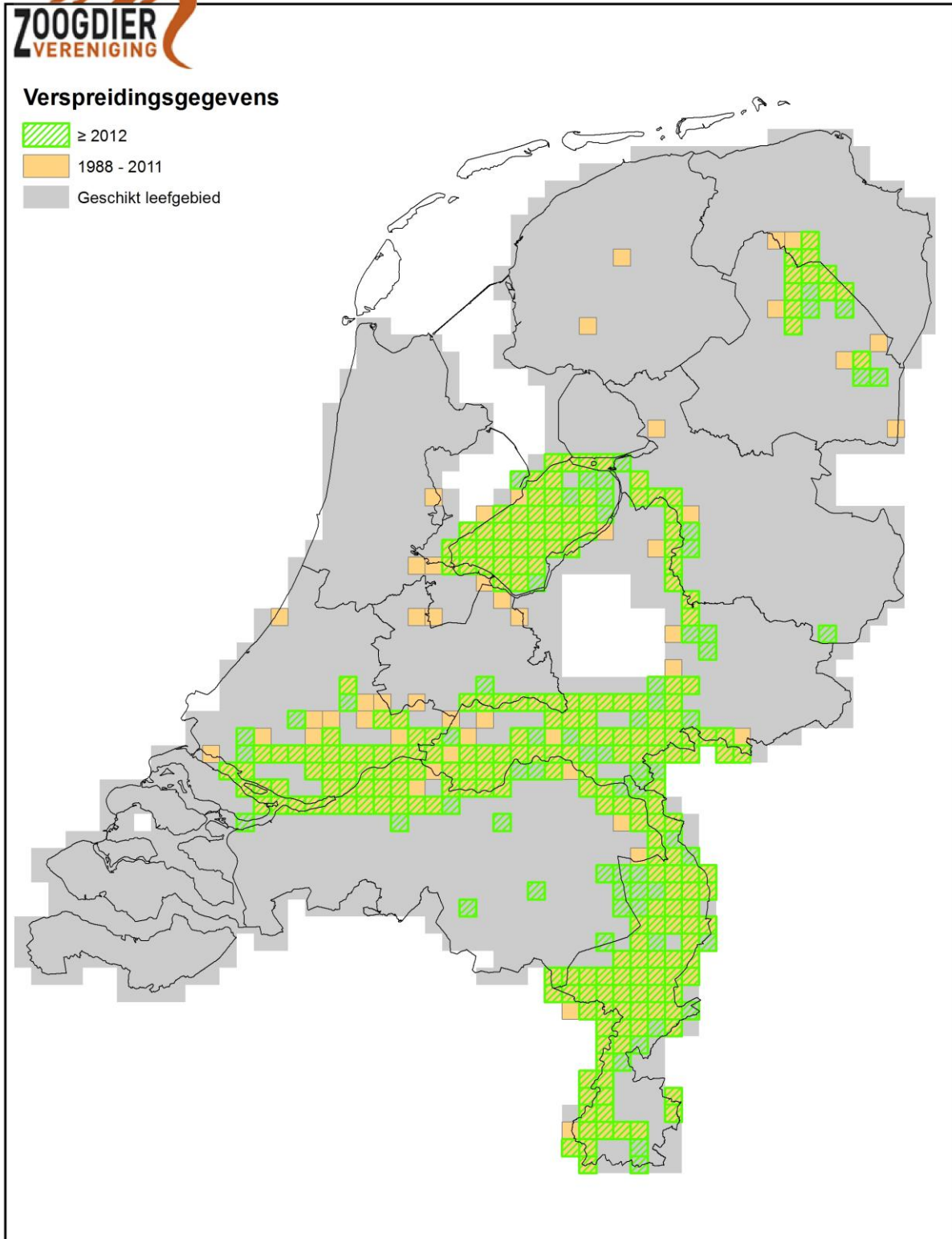
Om de gegevenslevering van het onderzoek aan de otter te vereenvoudigen is het aan te bevelen een invoerportaal binnen Telmee te ontwikkelen voor de vrijwilligers van CaLutra.

Bronnen

Dijkstra, V. & J. Thissen 2011. Plan van aanpak verspreidingsonderzoek bever en otter. Zoogdierverseniging-rapport 2011.026. Zoogdierverseniging, Nijmegen.

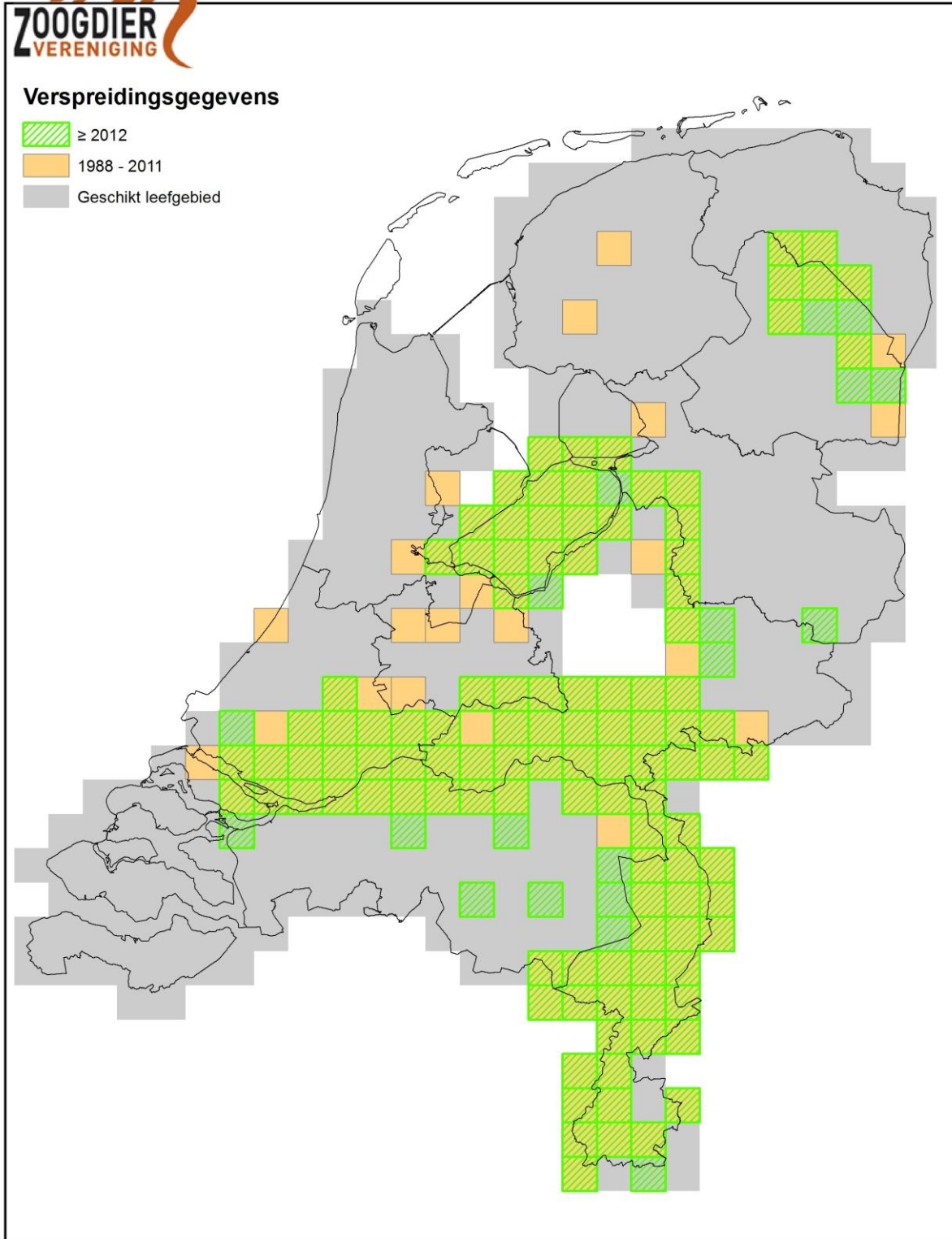
Verspreiding Bever (Castor fiber)

Figuur 7.1. Verspreiding van bever 1988-2013 op 5*5 km-hok niveau.

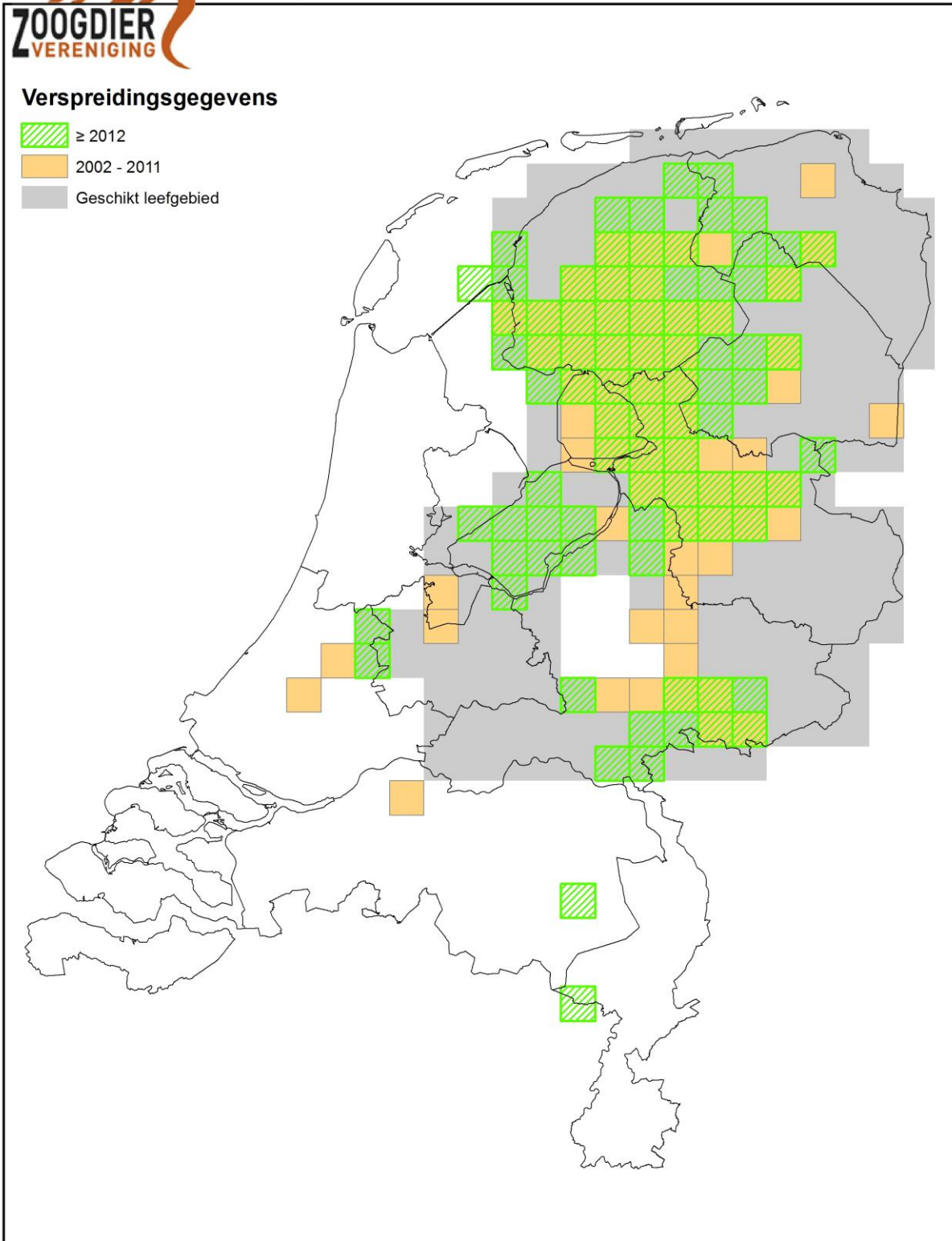
Verspreiding Bever (Castor fiber)

Figuur 7.2. Verspreiding van bever 1988-2013 op 10*10 km-hok niveau.

Verspreiding Otter (*Lutra lutra*)

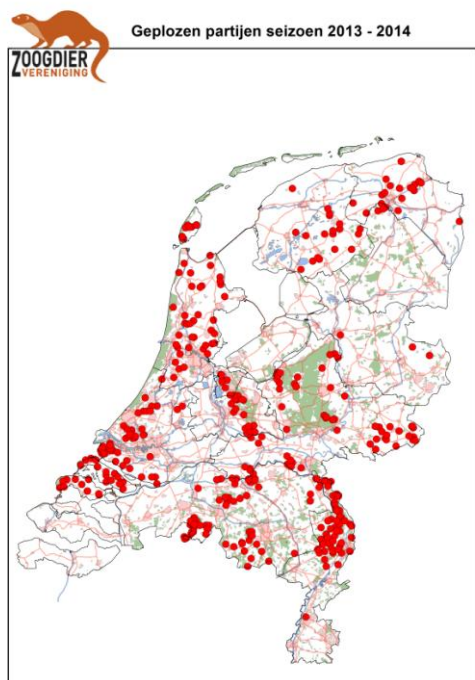

Figuur 7.3. Verspreiding otter 1980-2012 op 10*10 km-hok niveau.

8 VERSPREIDINGSONDERZOEK MUIZEN

8.1 Aantal plots en pluizers

Er werden in het seizoen 2013 & 2014 gegevens van in totaal 411 partijen braakballen toegevoegd aan de database. Deze partijen zijn geplozen door 33 verschillende pluizers, wat een totaal van 65.199 prooidieren heeft opgeleverd in deze periode.

Figuur 8.1. *Overzicht geplozen partijen braakballen van het meetnet VO Muizen in het seizoen 2013-2014.*

8.2 Publiciteit

In de Telganger van oktober 2013 is een kort overzichtje verschenen van de locaties waar de Noordse woelmuis (op 10x10 km) en de waterspitsmuis (op 5x5 km) is aangetroffen in 2012 en 2013. De Telganger van april 2014 bevatte een samenvatting van een nadere analyse van de braakbalgegevens sinds 1945, waarbij specifiek is gekeken naar de waterspitsmuis. Op basis van deze extra analyse, is geconcludeerd dat er sprake lijkt te zijn geweest van een sterke afname van het voorkomen van de waterspitsmuis tussen de periode 1945-1969 en 1970-1988 en dat er sprake is van een stabilisatie van het voorkomen tussen de periode 1970-1988 en 1989-2013.

Arco van Strien (CBS) heeft samen met Tom van der Meij (eveneens CBS) een methode bedacht om de trend in verspreiding van kleine zoogdieren met behulp van braakbalgegevens te achterhalen. Vanuit het Bureau van de Zoogdierverseniging hebben Dick Bekker en Maurice La Haye een inhoudelijke bijdrage geleverd. Met deze methodiek is het mogelijk om voor- en achteruitgang van kleine zoogdieren goed beeld te krijgen. Het concept artikel is op 11 september 2014 aangeboden aan Oecologica.

8.3 Aandachtspunten uit kwaliteitsrapportage 2013

In de Kwaliteitsrapportage 2013 zijn voor het Meetnet VO Muizen geen specifieke aandachtspunten genoemd.

In overleg met het CBS zijn richtlijnen opgesteld over het verzamelen van partijen braakballen en de frequentie van verzamelen. Door deze richtlijnen te hanteren kan de verspreiding en aan/afwezigheid van de doelsoorten beter in worden geschat. De richtlijn zal worden besproken met de verzamelaars van de braakballen.

8.4 Aandachtspunten notulen BC 2013

Het jaarverslag over het meetnet VO Muizen zal voortaan opgenomen worden in het NEM jaarverslag (een apart verslag voor dit meetnet vervalt hiermee).

8.5 Knelpunten

Op dit moment zijn er nauwelijks knelpunten binnen het meetnet. Het aantal aangeleverde partijen met braakballen is nog altijd groot. Wel zal meer aandacht besteedt moeten worden aan het opleiden van voldoende pluizers en zal blijvende aandacht gevraagd moeten worden voor de richtlijnen voor het verzamelen.

9 CONTRACTVERPLICHTINGEN

In dit hoofdstuk staan de producten die per contract verplicht zijn, met de leveringsdatum. In een aantal gevallen ligt de leveringsdatum na de verschijningsdatum van dit jaarverslag (lopende contracten).

9.1 NEM-Zoogdieren 2013-2014 – 2

Betreft Wintertellingen, Dagactieve zoogdieren, Hazelmuis en Bever-otter 2013-2014.

Algemeen

De volgende producten gelden standaard voor alle 4 de meetnetten:

1. Verslag voor de waarnemers per meetnet over het jaar 2013-2014. Dit verslag wordt opgenomen in de Telganger, welke jaarlijks verschijnt in april en oktober. **Geleverd april 2014.**
2. Voortgangsverslagen van beide meetnetten ten behoeve van de voortgangsbijeenkomst in januari 2014, uiterlijk 7 januari 2014. **Geleverd 15 januari 2014.**
3. Rapportage / jaarverslag 2013-2014 en werkplan 2014-2015 voor de Begeleidingscommissie van augustus 2014, met aandacht voor voortgang en ontwikkelingen binnen de vier meetnetten. Knelpunten worden aangegeven en voorzien van mogelijke oplossingen. Beide producten worden uiterlijk 1 augustus 2014 opgeleverd aan GaN en CBS. **Geleverd 15 september 2014 (Jaarverslag = dit rapport).**
4. Brief met bevestiging dat de actuele telgegevens zijn geleverd aan het CBS; te leveren aan GaN, uiterlijk 1 augustus 2014. **Geleverd 13 augustus 2014 (excl. Datum bever-otter) en 1 september 2014 (inclusief).**
5. Brief met eindrapportage waarin gemeld wordt welke producten dit contractjaar zijn geleverd en de bewijsstukken daarvan, uiterlijk 15 oktober 2014. **Nog te leveren.**

Aanlevering gegevens aan het CBS

6. Wintertellingen: Actuele telgegevens en achtergrondgegevens van alle getelde objecten (conform offerte uiterlijk 1 augustus 2014): **geleverd 11 juli 2014.**
7. Dagactieve zoogdieren: Actuele telgegevens en achtergrondgegevens van alle zoogdierroutes van het BMP (conform offerte uiterlijk 1 juni 2014): **geleverd 27 mei 2014.**
8. Dagactieve zoogdieren: Actuele telgegevens van de konijntellingen in de duinen (conform offerte uiterlijk 1 maart 2014): **geleverd 26 februari 2014.**

9. Hazelmuis: Actuele telgegevens en achtergrondgegevens van alle telroutes, (conform offerte uiterlijk 15 mei 2014): **geleverd op 9 mei 2014.**
10. Bever/otter: Een excel-bestand met actuele verspreidingsgegevens van het gezamenlijke actuele en potentiële leefgebied van de contractsoorten (conform offerte uiterlijk 31 augustus 2014): **geleverd 29 augustus 2014.**

9.2 NEM-Zoogdieren 2014-2015 – 1

Betreft Zoldertellingen en VO-Muizen.

Algemeen

11. Verslag voor de waarnemers per meetnet over het jaar 2014. Dit verslag wordt opgenomen in de Telganger, welke verschijnt in oktober 2014 en april 2015.
Geleverd april 2014.
12. Voortgangsverslagen van beide meetnetten ten behoeve van de voortgangsbijeenkomst in januari 2015, uiterlijk 7 januari 2015. **Nog te leveren.**
13. Rapportage / jaarverslag 2014 en werkplan 2015 voor de Begeleidingscommissie van oktober 2014, met aandacht voor voortgang en ontwikkelingen binnen de beide meetnetten. Beide worden uiterlijk 1 augustus 2014 opgeleverd aan WOT N&M en CBS. **Geleverd 15 september 2014 (Jaarverslag = dit rapport).**
14. Brief met bevestiging dat de actuele telgegevens zijn geleverd aan het CBS; te leveren aan WOT N&M, voor Zoldertellingen vleermuizen uiterlijk 31 oktober 2014 (zie product 6), voor Verspreidingsonderzoek muizen uiterlijk 1 april 2015 (zie product 7). **Nog te leveren.**
15. Brief met eindrapportage waarin gemeld wordt welke producten dit contractjaar zijn geleverd en de bewijsstukken daarvan, uiterlijk 1 mei 2015. **Nog te leveren.**

Zoldertellingen vleermuizen

16. Actuele telgegevens en achtergrondgegevens van alle plots in het meetnet 'Zoldertellingen vleermuizen', op te leveren aan het CBS, uiterlijk 1 april 2015, conform de met het CBS overeengekomen dataformats. **Nog te leveren.**

Verspreidingsonderzoek muizen

Uiterlijk 31 oktober 2014 een Excel-bestand met actuele verspreidingsgegevens van het gezamenlijke actuele en potentiële leefgebied van de contractsoorten, te leveren aan CBS. **Nog te leveren.**

9.3 NEM-Vleermuistranssectellingen 2014

Algemeen

De volgende producten gelden standaard voor alle zoogdier-meetnetten:

1. Verslag voor de waarnemers per meetnet over het jaar 2014. Dit verslag wordt opgenomen in de Telganger, welke jaarlijks verschijnt in april en oktober. **Geleverd april 2014.**
2. Voortgangsverslag ten behoeve van de voortgangsbijeenkomst in januari 2015, verzending uiterlijk 2 weken tevoren. **Nog te leveren.**
3. Rapportage / jaarverslag 2014 en werkplan 2015 voor de Begeleidingscommissie van oktober 2014, met aandacht voor voortgang en ontwikkelingen van het meetnet. Knelpunten worden aangegeven en voorzien van mogelijke oplossingen. Beide producten worden uiterlijk 2 weken voor het overleg van de Begeleidingscommissie 2014 opgeleverd aan WOT N&M en CBS. **Geleverd 15 september 2014 (Jaarverslag = dit rapport).**
4. Brief met bevestiging dat de actuele telgegevens zijn geleverd aan het CBS; te leveren aan WOT N&M, uiterlijk 15 december 2014. **Nog te leveren.**
5. Brief met eindrapportage waarin gemeld wordt welke producten dit contractjaar zijn geleverd, uiterlijk 31 december 2014. **Nog te leveren.**

Aanlevering gegevens aan het CBS

Vleermuistranssectellingen

6. Actuele telgegevens en achtergrondgegevens van alle getelde routes, (uiterlijk 1 april 2015). **Nog te leveren.**